

Огляд законодавчих змін

Оновлення законодавства, пов'язаного з переміщенням | січень 2025 року

Прийняте законодавство

- Координаційний центр з управління регіонами, що постраждали від бойових дій
- Виявлення та повернення дітей, депортованих або примусово переміщених унаслідок війни
- Закон України «Про систему психічного здоров'я в Україні»
- Міністерство національної єдності України
- Ініціатива партнерства між громадами

Інші події

- Оновлення процедури встановлення інвалідності

Прийняте законодавство

Координаційний центр з управління регіонами, що постраждали від бойових дій

10 січня 2025 року Кабінет Міністрів України ухвалив [Постанову №18](#), якою утворив Координаційний центр з управління регіонами на території яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією (далі — Центр) як тимчасовий консультативно-дорадчий орган при Кабінеті Міністрів України.

Основна функція Центру — координація діяльності різних суб'єктів, залучених до управління постраждалими територіями, забезпечення соціально-економічної стабільності, відновлення інфраструктури та підтримка місцевого населення. Центр аналізує питання регіонального управління в постраждалих районах, визначає першопричини викликів в управлінні і сприяє розробці нормативно-правових актів, стратегічних документів, програм і планів регіонального розвитку. За результатами цієї діяльності Центр надає Кабінету Міністрів України пропозиції та рекомендації щодо удосконалення політик і законодавства.

Постанова прямо надає Центру повноваження запитувати та отримувати необхідну інформацію від центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, а також залучати (за згодою) представників зазначених органів та незалежних експертів до своєї роботи.

У постанові також визначено склад Центру:

- Голова: Віце-прем'єр-міністр з відновлення України — Міністр розвитку громад та територій;
- Заступник голови: - начальник Запорізької обласної військової адміністрації;
- Секретар: — перший заступник (або заступник) Міністра розвитку громад та територій;
- Члени: перші заступники або заступники міністрів (внутрішніх справ, оборони, освіти і науки, соціальної політики); керівники військових адміністрацій Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Миколаївської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей; народні депутати України (за згодою); представник Офісу Президента України (за згодою); заступник Секретаря Ради національної безпеки і оборони (за згодою).

Ідентифікація та повернення дітей, депортованих або примусово переміщених унаслідок війни

25 січня 2025 року Кабінет Міністрів України ухвалив [Постанову №66](#), якою оновлено порядок виявлення, повернення, забезпечення супроводу та реінтеграції дітей, які були депортовані або примусово переміщені внаслідок війни.

Загальний механізм виявлення та повернення дітей у цілому залишився незмінним, однак у зв'язку з реструктуризацією органів влади було запроваджено низку змін. Раніше основним органом, відповідальним за координацію процесу, було Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України

(Мінреінтеграції). Ці повноваження передані Координаційній раді з питань захисту та безпеки дітей¹. Окрім того, Український національний центр розбудови миру (УНЦРМ), який раніше відіграв важливу роль, не залучений в процес. Відтепер ведення Реєстру депортованих та примусово переміщених дітей покладено на Міністерство юстиції.

Ще однією зміною стала необхідність для неурядових організацій, що беруть участь у поверненні дітей та реалізації індивідуального плану повернення, укладати договори з Державною службою у справах дітей. Раніше такі угоди укладалися з Центром розбудови миру та Мінреінтеграції.

Постанова також розширює перелік суб'єктів, залучених до процесу, чітко розмежовуючи тих, хто відповідає за виявлення та повернення дітей, і тих, хто забезпечує супровід та реінтеграцію. Водночас окремі суб'єкти можуть бути залучені до декількох етапів, залежно від їхніх повноважень.

Виявлення

Будь-який суб'єкт — органи державної влади чи місцевого самоврядування, громадські об'єднання, міжнародні організації, та інші юридичні або фізичні особи, які отримали інформацію про депортовану чи примусово переміщену дитину зобов'язаний повідомити про це Державну службу у справах дітей (ДССД). Вона звіряє отримані дані в державній системі «Діти»² та інформує Міністерство юстиції й органи влади в населеному пункті, де проживала або була зареєстрована дитина (її законний представник). Якщо запис про дитину відсутній у системі, ДССД направляє подальші запити до Національної поліції та/або Державної міграційної служби України.

ДССД координує подальші дії з місцевою службою у справах дітей, яка відповідає за створення особової справи дитини та кейс-менеджмент. Як правило, відповідна місцева служба визначається за останньою зареєстрованою адресою дитини або її законного представника (остання відома або адреса до повномасштабного вторгнення). Водночас у разі потреби ДССД може визначити будь-яку іншу місцеву службу.

Місцеві служби у справах дітей зобов'язані впродовж п'яти днів знайти та зв'язатися із законним представником дитини. Якщо дитина не має законного представника, служба повинна виявити родичів або іншу особу, здатну взяти на себе опікунські обов'язки. Якщо законний представник не може приїхати для повернення дитини, він має право уповноважити на це третю особу нотаріальною довіреністю.

Неурядові організації та інші відповідні суб'єкти розробляють індивідуальний план заходів з повернення дитини, що охоплює питання логістики, оформлення документів і надання підтримки з урахуванням віку, статі, стану здоров'я та культурного досвіду дитини. До плану входять витрати на проїзд та необхідні речі по прибуттю. Усі витрати покриваються неурядовими організаціями, які згодом отримують компенсацію з державного бюджету.

У разі, якщо неповнолітня дитина самостійно прибуває на прикордонний пункт пропуску, Державна прикордонна служба України інформує місцевий орган опіки та піклування, а також Службу безпеки України. Керівник служби опіки та піклування видає працівнику місцевої служби у справах дітей довіреність на представництво інтересів дитини. Після цього місцева служба у справах дітей забирає дитину, забезпечує тимчасове житло, надає правовий захист та повідомляє відповідну службу у справах дітей, яка, у свою чергу, інформує ДССД.

Інтерв'ювання, оцінка ситуації та потреб

Одна із залучених установ³ повідомляє Центр захисту прав дитини (далі – Центр) про заплановане повернення дитини поштою або електронною поштою. До прибуття дитини Центр інформує Офіс Генерального

¹Консультативно-дорадчий орган утворено наказом Президента №568/2022. Наказ потребує доопрацювання, щоб привести його у відповідність з іншим законодавством та відобразити зміни в структурі уряду.

²База даних призначена для зберігання та використання даних про дітей, які залишилися без піклування батьків, дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, у тому числі тих, які можуть бути усиновлені, дітей, які опинилися в складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від війни, які тимчасово переселені (евакуйовані) в межах України в райони, де не ведуться бойові дії, або за кордон, а також даних про їх опікунів та організації догляду.

³Органи державної влади та місцевого самоврядування, МЗС (у частині пошуку та залучення нових країн-посередників для переговорів щодо повернення дітей), а також Уповноважений з прав людини, Спільний центр з координації питань розшуку та звільнення військовополонених та осіб, незаконно позбавлених волі при СБУ, МНС, Держслужба у справах дітей, іноземні неурядові організації.

прокурора, Службу безпеки України, Національну поліцію, Об'єднаний центр з координації пошуку та звільнення військовополонених, організацію, що надає психологічний супровід під час інтерв'ювання, а також Координаційний центр розвитку сімейних форм виховання та догляду за дітьми.

Протягом трьох днів з моменту повернення дитини відповідальна установа забезпечує її прибуття до Центру. Якщо це неможливо, дитину направляють до найближчого центру «Барнахус»⁴.

Якщо дитина була повернута до третьої країни, Центр повідомляє Офіс Генерального прокурора та СБУ для організації подальших процедур за кордоном.

У день прибуття до Центру із захисту прав дитини:

- дитина проходить інтерв'ювання відповідно до міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини;
- проводиться оцінка ситуації та потреб дитини;
- призначається медичне обстеження для визначення медичних, психологічних і реабілітаційних потреб;
- надається невідкладна короткострокова допомога для задоволення базових потреб та надання екстреної підтримки.

Координаційний центр розвитку сімейного виховання та догляду за дітьми проводить оцінку ситуації та потреб дитини й протягом трьох робочих днів розробляє План із забезпечення супроводу та реінтеграції дитини, що складається з таких етапів:

- Короткостроковий (до 3 місяців): термінова допомога (харчування, медична допомога, тимчасове житло, правова підтримка, зокрема у видачі/відновленні документів, фінансова допомога).
- Середньостроковий (3–6 місяців): возз'єднання з родиною або влаштування в альтернативні форми догляду (опіка, прийомна сім'я, підтримка дітей з інвалідністю).
- Довгостроковий (6–18 місяців): освіта, соціальне житло, підтримка зайнятості для сім'ї, допомога сім'ї з урахуванням травматичного досвіду та психічного здоров'я.

Координаційний центр формує міжвідомчу команду підтримки, відповідальну за реалізацію заходів із реінтеграції. До складу команди входять представники Державної служби у справах дітей, Міністерств юстиції, охорони здоров'я, освіти, Державної міграційної служби (за потреби), Офісу Уповноваженого Верховної Ради з прав людини, неурядових організацій, психолог та соціальний працівник. Обласна адміністрація за місцем майбутнього проживання дитини координує надання послуг і відповідає за впровадження. У разі потреби заходи з реінтеграції можуть бути реалізовані в іншій області.

[Закон України «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні»](#)

15 січня 2025 року Верховна Рада України ухвалила [Закон №4223-ІХ](#), яким створено комплексну систему психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Раніше нормативно-правова база охоплювала лише медичні послуги у сфері психічного здоров'я, зокрема психіатрію та реабілітацію. У відповідь на зростання поширеності проблем із психічним здоров'ям новий закон запроваджує уніфіковані підходи для забезпечення сталого та якісного надання послуг, які надаються виключно кваліфікованими фахівцями. Для реалізації положень закону передбачено ухвалення низки підзаконних актів.

Новий закон визначає основні терміни, сферу регулювання, засади функціонування системи, а також розмежовує відповідальність органів управління. Кабінет Міністрів координує загальнодержавну політику, а профільні міністерства забезпечують реалізацію політик у межах своїх повноважень: Міністерство охорони здоров'я — надання медичних послуг у сфері психічного здоров'я; Міністерство соціальної політики — реалізацію програм психосоціальної підтримки; Міністерство освіти і науки — інтеграцію тематики психічного здоров'я в освіту та науку. Крім того, Міністерства оборони, внутрішніх справ і у справах ветеранів розробляють відповідні програми для військовослужбовців, представників правоохоронних органів і ветеранів. Місцева влада несе відповідальність за забезпечення доступу до таких послуг на рівні громади.

Закон також передбачає створення нових інституцій у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Зокрема, утворено Національну комісію з питань психічного здоров'я, що є постійно діючим

⁴Більше про систему «Барнахус» в Україні в [Оновленому законодавстві УВКБ ООН](#)

колегіальним органом, юридичною особою публічного права, що функціонує в організаційно-правовій формі державної установи та належить до сфери управління Кабінету Міністрів України. Комісія розроблятиме політики, готуватиме нормативно-правові акти, проводитиме експертизу законодавства, координуватиме діяльність усіх зацікавлених сторін. Вона також відповідатиме за сертифікацію фахівців у сфері психічного здоров'я, нагляд за діяльністю саморегульованих організацій, ведення реєстрів надавачів послуг і щорічну публікацію звіту про стан психічного здоров'я в Україні.

Саморегульовані організації — це неприбуткові об'єднання фахівців або юридичних осіб, які встановлюють професійні та етичні стандарти для своїх членів, здійснюють сертифікацію фахівців і контроль за якістю послуг. Щоб отримати офіційний статус організації, таке об'єднання має існувати щонайменше п'ять років, при цьому не менше 80% його членів мають бути фахівцями в галузі психічного здоров'я, а також мати міжнародну акредитацію. Після реєстрації в Національній комісії вони отримують повноваження контролювати дотримання стандартів, розглядати скарги та організувати професійний розвиток своїх членів. Додаткові аспекти щодо створення, складу та повноважень організацій буде визначено у підзаконних актах.

Закон також встановлює обов'язкові вимоги до освіти та сертифікації фахівців у сфері психічного здоров'я, включаючи базові кваліфікації та постійне професійне навчання.

Міністерство національної єдності України

3 грудня 2024 року Кабінет Міністрів України ухвалив [Постанову №1366](#), якою перейменував Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (Мінреінтеграції) на Міністерство національної єдності України (Мін'єдності). Водночас це перейменування не означало перейняття функцій його попередника - нове міністерство отримало інший фокус діяльності.

24 січня 2025 року Кабінет Міністрів України додатково визначив повноваження Мін'єдності, ухваливши [Постанову №113](#). Відтепер Мін'єдності є центральним органом виконавчої влади, який формує та реалізує державну політику у сфері національної єдності та стратегічних комунікацій України, пов'язаних із цією тематикою. Окрім того, міністерство відповідає за розроблення політик щодо громадян України, які виїхали за кордон унаслідок війни, окупації або інших несприятливих обставин: воно забезпечує захист їхніх прав, сприяє їхньому добровільному поверненню та інтеграції в Україні.

Ініціатива партнерства між громадами

31 січня 2025 року Кабінет Міністрів України ухвалив [Постанову №97](#), якою започаткував пілотний проєкт, координований Міністерством розвитку, з метою посилення співпраці на місцевому рівні та підтримки прифронтових громад.

Прифронтові громади — це громади, розташовані в межах 100 км від лінії фронту або кордону з Російською Федерацією. Партнерські громади — це всі інші громади, розташовані за межами цієї зони, які мають змогу надавати підтримку своїм «сестринським громадам», прифронтовим громадам, з якими укладено меморандум про співпрацю.

Таке партнерство дозволяє прифронтовим громадам отримувати допомогу від партнерських у різних пріоритетних сферах. Обсяг і характер допомоги визначається потребами прифронтової громади та можливостями її сестринської громади. Допомога може включати: пряму фінансову підтримку, організацію заходів для громади, надання гуманітарної допомоги першої необхідності. Крім того, передбачено підтримку заходів з відновлення інфраструктури та евакуації, зокрема постачання транспортних засобів, логістичне забезпечення, тимчасове житло та послуги з реінтеграції для евакуйованих осіб, а також допомогу для переміщеного бізнесу. Основним джерелом фінансування є бюджет громади-партнера, однак також можуть залучатися додаткові ресурси з альтернативних джерел фінансування.

У межах координації реалізації проєкту Міністерство створить дорадчий орган, який збиратиме й аналізуватиме інформацію від громад з метою моніторингу виконання меморандумів. Цей орган також готуватиме узагальнені звіти про впровадження пілотного проєкту, визначатиме виклики та формуватиме рекомендації для їх вирішення.

Інші події

Оновлення процедури встановлення інвалідності

Після ліквідації медико-соціальних експертних комісій (МСЕК), Уряд запровадив нову систему встановлення інвалідності та оцінювання повсякденного функціонування особи. Ця **система**, вперше представлена в листопаді 2024 року, була доопрацьована в січні 2025 року та з цього місяця вважається повністю запровадженою.

Рішення, ухвалені раніше МСЕК, залишаються чинними протягом зазначеного терміну їх дії. Якщо інвалідність була встановлена на обмежений період, після завершення цього строку особа має пройти повторну оцінку. Якщо ж статус інвалідності було надано безстроково, рішення залишається чинним і гарантує подальший доступ до відповідної підтримки.

Відтепер оцінювання здійснюється експертними командами, які оцінюють щоденне функціонування людини. Саме на основі цих висновків приймається рішення про статус інвалідності та право на пов'язані окремі види соціальної допомоги. Склад експертної команди формується індивідуально, залежно від обставин кожного конкретного випадку, що забезпечує персоналізований підхід до оцінки.

Детальніше про оновлення законодавства за посиланнями:

ЩОМІСЯЧНІ ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА | ОГЛЯД ЗАКОНОДАВЧИХ ЗМІН

► КОНТАКТИ

- Електронна пошта: UKRKI@unhcr.org
- Телефон: +38 044 288-9710

► Більше інформації

- УВКБ ООН в Україні:
- X:УВКБ ООН в Україні (@UNHCRUkraine) / X
- Фейсбук:www.facebook.com/UNHCRKyiv
- Instagram: www.instagram.com/unhcr_ukraine